

IFRIC TUMAČENJE 2 - Udjeli članova u zadružnim subjektima i slični instrumenti

Reference

- MRS 32 - *Finansijski instrumenti: prezentacija* (revidiran 2003.)^{*}
- MRS 39 - *Finansijski instrumenti: priznavanje i mjerenje* (revidiran 2003.)

Osnove

1. Zadruge i druge slične subjekte osnivaju grupe lica s ciljem ispunjenja zajedničkih ekonomskih ili socijalnih potreba. U nacionalnim zakonima zadruga je, u pravilu, određena kao subjekt čije su aktivnosti usmjerene ka podsticanju ekonomskog napretka zadrugara zajedničkim poslovanjem (načelo samopomoći). Udjeli zadrugara u zadrugi često se nazivaju udjelima zadrugara, udjelima ili slično, a u nastavku se imenuju kao udjeli članova.
2. MRS 32 uspostavlja načela za klasifikaciju finansijskih instrumenata kao finansijskih obaveza ili vlasničkog instrumenta. Ta načela naročito vrijede kod klasifikacije instrumenata s pravom prodaje koji imaocu dopuštaju da instrumente proda izdavocu za novac ili neki drugi finansijskim instrument. Primjena ovih načela na udjele članova u zadružnim subjektima ili slične instrumente je otežana. Neki članovi Odbora za Međunarodne računovodstvene standarde zatražili su pomoć u razumijevanju načina na koji se načela iz MRS-a 32 primjenjuju na udjele članova i slične instrumente koji imaju određena obilježja i u okolnostima u kojima ta obilježja utiču na klasifikaciju instrumenta kao obaveze ili u sklopu kapitala.

Djelokrug

3. Ovo tumačenje se primjenjuje na finansijske instrumente iz djelokruga MRS-a 32, uključujući finansijske instrumente izdate članovima zadružnih subjekata kao isprave o vlasničkom udjelu člana u subjektu. Ovo tumačenje se ne primjenjuje na finansijske instrumente koji će biti ili koji mogu biti podmireni vlastitim vlasničkim instrumentima subjekta.

Problem

4. Mnogi finansijskim instrumenti, uključujući udjele članova, imaju obilježja vlasničkih instrumenata, uključujući glasačka prava i pravo na učestvovanje u raspodjeli dobiti. Neki finansijski instrumenti svojim imaocima daju pravo da zatraže otkup za novac ili neko drugo finansijsko sredstvo, no mogu uključiti, odnosno na njih se mogu primjenjivati ograničenja u smislu da li će finansijski instrumenti biti otku-

^{*} U avgustu 2005. godine, MRS 32 je izmijenjen i dopunjen kao MRS 32 - *Finansijski instrumenti: prezentacija*. U februaru 2008. godine IASB je donio izmjene i dopune MRS-a 32 koje nalažu da se instrumenti klasifikuju kao vlasnički instrumenti ako imaju sva relevantna obilježja i ispunjavaju uslove iz tačaka 16.A i 16.B ili tačaka 16.C i 16.D MRS-a 32.

pljeni. Kako procijeniti uslove otkupa prilikom određivanja da li takve finansijske instrumente svrstati kao obaveze ili u kapital?

Službeno stajalište

5. Ugovorno pravo imaoca finansijskog instrumenta, uključujući udjele članova u zadružnim subjektima, da zatraži otkup ne nalaže, samo po sebi, da finansijski instrument bude svrstan kao finansijska obaveza, već subjekt, prilikom određivanja klasifikacije finansijskog instrumenta kao finansijske obaveze ili u kapital, treba da razmotri sve uslove tog finansijskog instrumenta. Ti uslovi uključuju relevantne lokalne zakone, druge propise i statut subjekta na dan klasifikacije, ali ne i očekivane buduće izmjene i dopune zakona, drugih propisa ili tog akta.
6. Udjeli članova koji bi bili klasifikovani kao vlasnički instrument, u slučaju da članovi nemaju pravo da zahtijevaju otkup, su vlasnički instrumenti ako postoji bilo koji uslov iz tačaka 7. i 8. ili ako udjeli članova imaju sva relevantna obilježja i ispunjavaju uslove iz tačaka 16.A i 16.B ili tačaka 16.C i 16.D MRS-a 32. Depoziti po viđenju, uključujući sredstva na tekućim i žiro računima, depozitnim računima i slični ugovori koji nastaju kad članovi nastupaju u svojstvu klijenta, su finansijske obaveze subjekta.
7. Udjeli članova su vlasnički instrumenti ako subjekt ima безусловno pravo da odbije otkup udjela članova.
8. Lokalni zakoni, drugi propisi ili statut subjekta mogu nametnuti razne vrste zabrana otkupa za udjele članova, npr. безусловnu zabranu ili zabranu koja se zasniva na kriterijima likvidnosti. Ako je otkup безусловno zabranjen lokalnim zakonom, drugim propisom ili statutom subjekta, udjeli članova su vlasnički instrumenti. No, ako lokalni zakoni, drugi propisi ili statut subjekta sadrže odredbe koje zabranjuju otkup samo u slučaju ispunjenja ili neispunjenja uslova - kao što su ograničenja likvidnosti, nemaju za posljedicu udjele članova kao vlasničke instrumente.
9. Bezuslovna zabrana može biti apsolutna, na način da brani sve oblike otkupa. Bezuslovna zabrana može biti djelimična, na način da zabranjuje otkup udjela članova ako bi otkup prouzročio smanjenje broja udjela članova ili iznosa uplaćenog kapitala usljed toga što bi udjeli članova bili ispod određenog nivoa. Udjeli članova iznad zabrane otkupa su obaveze, osim ako subjekt ima безусловno pravo da odbije otkup kako je opisano u tački 7. ili ako udjeli članova imaju sva relevantna obilježja i ispunjavaju uslove iz tačaka 16.A i 16.B ili tačaka 16.C i 16.D MRS-a 32. U nekim slučajevima, broj udjela ili iznos uplaćenog kapitala na koje se primjenjuje zabrana otkupa može se vremenom promijeniti. Takva promjena zabrane otkupa dovodi do prenosa između finansijskih obaveza i kapitala.
10. Kod početnog priznavanja, subjekt je dužan da svoju finansijsku obavezu iz osnova otkupa mjeri po fer vrijednosti. U slučaju udjela članova s obilježjem otkupa, subjekt mjeri fer vrijednost finansijske obaveze iz osnova otkupa u iznosu ne nižem od najvišeg iznosa plaćanja na osnovu odredbi koje u statutu subjekta reguliraju otkup ili primjenjivog zakona, koji je diskontovan od prvog datuma na koji je moguće podnijeti zahtjev za plaćanje tog iznosa (vidjeti primjer br. 3).

11. Kako to zahtijeva tačka 35 MRS-a 32, dobit koja je raspoređena imaoocima vlasničkih instrumenata se priznaje direktno u kapital, bez bilo kojih pogodnosti po osnovu poreza na dobit. Kamate, dividende i ostali povrati koji se odnose na finansijske instrumente svrstane kao finansijske obaveze su rashodi, bez obzira na to da li su plaćanja po osnovu tih iznosa zakonom okarakterisana kao dividende, kamate ili nešto drugo.
12. U dodatku, koji je sastavni dio ovog tumačenja, navedeni su primjeri za njegovu primjenu.

Objavljivanje

13. Kada promjena zabrane otkupa dovodi do prenosa između finansijskih obaveza i kapitala, subjekt je dužan zasebno objaviti iznos, vrijeme i razlog prenosa.

Datum stupanja na snagu

14. Datum stupanja na snagu i prelazne odredbe ovog tumačenja iste su kao i one iz MRS-a 32 (izmijenjenog 2003.). Subjekt će primijeniti ovo tumačenje za godišnje periode koji počinju na dan ili nakon 1. januara 2005. godine. Ako neki subjekt ovo tumačenje primjenjuje za period koji počinje prije 1. januara 2005. godine, dužan je tu činjenicu objaviti. Ovo tumačenje primjenjuje se retroaktivno.
- 14.A Subjekt će izmjene i dopune tačaka 6., 9., A1. i A12. primijeniti za periode koji počinju 1. januara 2009. i nakon toga. Ako subjekt primjeni dokument *Finansijski instrumenti s opcijom prodaje i obaveze iz osnova likvidacije* (izmjene i dopune MRS-a 32 i MRS-a 1), objavljen u februaru 2008. godine, za raniji period, izmjene i dopune tačaka 6., 9., A1. i A12. će primijeniti i za taj raniji period.

DODATAK

Primjeri za primjenu tumačenja

Ovaj dodatak je sastavni dio tumačenja IFRIC 1.

- A1. U dodatku je navedeno sedam primjera za primjenu konsenzusa Odbora za tumačenje međunarodnog finansijskog izvještavanja. Primjeri nisu konačni, te su moguće drukčije kombinacije činjenica. U svakom primjeru se pretpostavlja da nema drugih uslova, osim onih koji su navedeni pod činjenicama primjera, a koje bi nalagale da se finansijski instrument svrsta kao finansijska obaveza te po kojima finansijski instrument nema sva relevantna obilježja ili nije ispunio uslove iz tačaka 16.A i 16.B ili tačaka 16.C i 16.D MRS-a 32.

Bezuslovno pravo na odbijanje otkupa (tačka 7.)

Primjer br. 1

Činjenice

- A2. Prema statutu subjekta, otkup se vrši po isključivom nahodanju subjekta. Statut ne navodi detaljniji opis ili ograničenje tog diskrecionog prava subjekta. U ranijim periodima subjekt nije nikada odbio da otkupi udjele članova, iako uprava ima na to pravo.

Klasifikacija

- A3. Subjekt ima безусловno pravo da odbije otkup i udjeli članova su vlasnički instrumenti. MRS 32 utvrđuje načela klasifikacije koja se baziraju na uslovima finansijskog instrumenta i navodi da diskreциона plaćanja u proteklim periodima, ili namjera da se plaćanja izvrše, ne upućuju na to da oni trebaju biti klasifikovani kao obaveze. MRS 32 u VP26. kaže:

Kad povlaštene dionice nisu otkupive, primjerena klasifikacija se određuje prema drugim pravima koja su s njima skopčana. Klasifikacija se zasniva na procjeni suštine ugovornog sporazuma i definiciji finansijske obaveze te definiciji vlasničkog instrumenta. Kad se dobit raspodjeljuje imaočima povlašćenih dionica, bili kumulativno ili ne, na osnovu diskrecione odluke emitenta, dionice su vlasnički instrumenti. Na klasifikaciju povlašćene dionice kao vlasničkog instrumenta ili finansijske obaveze ne utiče, na primjer:

- (a) isplata dobiti u prethodnim periodima;
- (b) namjera da se dividende isplaćuju u budućnosti;
- (c) mogući negativan efekat na cijenu redovnih dionica emitenta ako dobit ne bude isplaćena (zbog ograničenja u isplati dividende na redovne dionice ukoliko se ne isplate dividende na povlašćene dionice);
- (d) iznos rezervi emitenta;
- (e) emitentova očekivanja u pogledu dobiti ili gubitka perioda; ili
- (f) sposobnost, odnosno nemogućnost emitenta da utiče na iznos dobiti ili gubitka perioda.

Primjer br. 2

Činjenice

- A4. Prema statutu subjekta, otkup se vrši po isključivom nahodanju subjekta. No, u statutu subjekta je navedeno i to da je za otkup automatski potrebno odobrenje, osim ako subjekt nije u mogućnosti da izvrši plaćanje bez kršenja lokalnih propisa koji regulšu likvidnost ili rezerve.

Klasifikacija

- A5. Subjekt nema безусловno pravo da odbije otkup i udjeli članova su finansijska obaveza. Gore opisana ograničenja se zasnivaju na sposobnosti subjekta da podmiri svoju

obavezu i ona ograničavaju otkup samo ako nisu ispunjeni kriteriji likvidnosti ili rezervi, i to samo do trenutka u kojem oni postanu ispunjeni. Stoga, prema načelima utvrđenima u MRS-u 32, oni imaju za posljedicu da se finansijski instrument klasifikuje kao vlasnički. MRS 32 navodi u tački VP25.:

Povlaštene dionice mogu biti izdate s raznim pravima. Kod određivanja da li je povlaštena dionica finansijska obaveza ili vlasnički instrument, emitent procjenjuje specifična prava skopčana s dionicom kako bi odredio da li ona demonstrira glavna obilježja finansijske obaveze. Na primjer, povlaštena dionica kojom je omogućen otkup na određeni datum ili po opciji imaoca sadrži finansijsku obavezu jer emitent ima obavezu da prenese finansijska sredstva na imaoca dionice. *Potencijalna nemogućnost emitenta da podmiri obavezu otkupa povlaštene dionice kada je na to ugovorno obavezan, bilo zbog nedostatka sredstava, statutarog ograničenja ili zbog nedovoljne dobiti ili rezervi, ne negira tu obavezu.* [naglasak je dodat]

Zabrane otkupa (tačke 8. i 9.)

Primjer br. 3

Činjenice

- A6. Zadrudni subjekt je u prošlim periodima izdao udjele svojim članovima na različite datume i za različite iznose kako slijedi:
- (a) 1. januara 20X1. - 100 000 udjela, svaki 10 NJ (1.000.000 NJ)
 - (b) 1. januara 20X2. - 100 000 udjela, svaki 20 NJ (dodatnih 2.000.000 NJ, tako da je ukupno izdato udjela u vrijednosti 3.000.000 NJ).
- Udjeli su otkupivi po viđenju u iznosu u kojem su izdati.
- A7. Prema statutu subjekta, kumulativni iznos za otkup ne smije biti iznad 20% najvećeg broja ikada izdatih udjela njegovim članovima. Na dan 31. decembra 20X2. godine subjekt ima 200.000 izdatih udjela, što je najveći broj izdatih udjela članovima i u prošlosti ni jedan uduo nije bio otkupljen. Dana 1. januara 20X3. godine subjekt je izmijenio svoj statut i poviesio dopušteni prag za kumulativni otkup na 25% najvećeg broja ikad izdatih udjela njegovim članovima.

Klasifikacija

Prije izmjene statuta

- A8. Udjeli članova iznad nivoa zabrane otkupa su finansijske obaveze. Zadrudni subjekt ovu finansijsku obavezu mjeri pri početnom priznavanju po fer vrijednosti. Budući da su udjeli otkupivi po viđenju, zadrudni subjekt utvrđuje fer vrijednost finansijskih obaveza ove vrste kako to nalaže tačka 49. MRS-a 39, koja kaže: »Fer vrijednost finansijske obaveze s obilježjem plaćanja po viđenju (npr. depozit po viđenju) nije manja od iznosa plativog po viđenju diskontovanog od prvog datuma na koji se može zatražiti plaćanje...«. Prema tome, zadrudni subjekt u finansijsku obavezu svrstava najveći iznos plativ po viđenju na osnovu odredbi koje regulišu otkup.

- A9. Dana 1. januara 20X1. godine najviši plativi iznos na osnovu odredbi koje regulišu otkup je 20.000 udjela, svaki u vrijednosti 10 NJ, te subjekt stoga 200.000 NJ svrstava u finansijsku obavezu a 800.000 NJ u kapital. Međutim, 1. januara 20X2. godine, zbog nove emisije udjela u vrijednosti 20 NJ, najviši iznos plativ na osnovu odredbi koje regulišu otkup povećava se na 40.000 udjela, svaki u vrijednosti 20 NJ. Izdavanje dodatnih udjela po 20 NJ stvara novu obavezu koja se pri početnom priznavanju mjeri po fer vrijednosti. Nakon izdavanja udjela, obaveza je 20% ukupnih izdatih udjela (200.000), mjereno po 20 NJ, odnosno 800.000 NJ. To zahtijeva priznavanje dodatne obaveze u iznosu 600.000 NJ. U ovom primjeru nije priznata nikakva dobit i nikakav gubitak. Prema tome, subjekt sada 800.000 NJ svrstava u finansijske obaveze a 200.000 u kapital. U primjeru je pretpostavka da se iznosi ne mijenjaju u periodu između 1. januara 20X1. i 31. decembra 20X2. godine.

Nakon izmjene i dopune statuta

- A10. Nakon izmjene statuta, zadružni subjekt može primiti zahtjev za otkupom najviše 25% izdatih udjela, odnosno najviše 50.000 udjela, svaki u vrijednosti 20 NJ. U skladu s tim, 1. januara 20X3. godine zadružni subjekt svrstava 1.000.000 NJ u finansijske obaveze, što je najveći iznos plativ po viđenju na osnovu odredbi koje regulišu otkup a u skladu sa tačkom 49. MRS-a 39. Tako subjekt 1. januara 20X3. godine prenosi 200.000 NJ sa kapitala u finansijske obaveze, ostavljajući 200.000 NJ svrstano u kapital. U ovom primjeru subjekt ne priznaje nikakvu dobit i nikakav gubitak ostvaren prenosom.

Primjer br. 4

Činjenice

- A11. Nacionalni zakon koji uređuje djelatnosti zadružnih subjekata ili odredbe statuta subjekta zabranjuju otkup udjela od članova ako bi otkupom došlo do smanjenja kapitala, koji su uplatili članovi, ispod 75% najvišeg iznosa uplaćenog kapitala iz osnova udjela članova. Najviši iznos određenog zadružnog subjekta je 1.000.000 NJ. Stanje uplaćenog kapitala na dan izvještaja o finansijskom položaju je 900.000 NJ.

Klasifikacija

- A12. U ovom slučaju bi 750.000 NJ bilo svrstano u kapital, a 150.000 NJ u finansijske obaveze. Pored već citiranih tačaka, tu je i tačka 18. b) MRS-a 32 koja u jednom dijelu kaže:

... finansijski instrument koji imaocu daje pravo prodaje instrumenta emitentu za novac ili druga finansijska sredstva („instrument s opcijom prodaje“) je finansijska obaveza, izuzev instrumenata koji su klasifikovani kao vlasnički instrumenti u skladu sa tačkama 16.A i 16.B ili 16.C i 16.D. Finansijski instrument je finansijska obaveza čak i kad je iznos novca ili drugog finansijskog sredstva utvrđen na osnovu određenog indeksa ili neke druge stavke koja može rasti ili padati. Postojanje opcije imaoca da proda instrument natrag emitentu u zamjenu za novac ili druga finansijska sredstva znači da instrument s opcijom prodaje udovoljava definiciji finansijske obaveze, izuzev onih instrumenata koji su u skladu sa tačkama 16.a i 16.B ili 16.C i 16.D razvrstani kao vlasnički instrumenti.

- A13. Zabrana otkupa u ovom primjeru različita je od ograničenja koja su opisana u tački 19 i tački VP25 MRS-a 32. Tamo je riječ o ograničenoj sposobnosti klijenta da plati iznos finansijske obaveze, tj. o ograničenjima koja sprečavaju plaćanje obaveze samo ako su ispunjeni određeni uslovi. Za razliku od toga, u ovom primjeru je opisana bezuslovna zabrana otkupa iznad određenog iznosa, bez obzira na sposobnost subjekta da otkupi udjele svojih članova (npr. s obzirom na svoje novčane resurse, svoju dobiti ili raspodjeljive rezerve). U stvari, zabrana otkupa sprečava subjekt da kreira finansijsku obavezu otkupa u iznosu koji bi bio veći od određenog iznosa uplaćenog kapitala. Prema tome, dio udjela za koji vrijedi zabrana otkupa nije finansijska obaveza. Iako udjeli svakog člana mogu biti pojedinačno otkupivi, dio ukupnih izdatih udjela u mnogim okolnostima nije otkupiv, izuzev u slučaju likvidacije subjekta.

Primjer br. 5

Činjenice

- A14. Činjenice iz ovog primjera iste su kao i u primjeru br. 4. Pored toga, na dan izvještaja o finansijskom položaju postoji i zakonom propisan kriterij likvidnosti koji subjekt sprečava da otkupi bilo koje udjele članova, osim kada novac i kratkoročna ulaganja kojima subjekt raspolaže premašuju određeni iznos. Na dan izvještaja o finansijskom položaju, kriterij likvidnosti utiče na subjekt na način da subjekt za otkup udjela članova ne smije platiti više od 50.000 NJ.

Klasifikacija

- A15. Kao i u primjeru br. 4, subjekt 750.000 NJ svrstava u kapital i 150.000 NJ u finansijske obaveze. To je stoga što se iznos svrstan kao obaveza zasniva na bezuslovnom pravu subjekta da odbije otkup, a ne na uslovnim ograničenjima koja sprečavaju otkup samo ako nisu ispunjeni kriteriji likvidnosti, a i u tom slučaju samo do trenutka u kojem postanu ispunjeni. U ovom slučaju se primjenjuju odredbe iz tačke 19. i tačke VP25 MRS-a 32.

Primjer br. 6

Činjenice

- A16. Statut subjekta zabranjuje otkup udjela članova, izuzev do iznosa primitaka ostvarenih izdavanjem dodatnih udjela novim ili postojećim članovima u protekle tri godine. Prilivi ostvareni izdavanjem udjela moraju se iskoristiti za otkup udjela onih članova koji su zatražili otkup. U prethodne tri godine, izdavanjem udjela ostvaren je priliv u iznosu 12.000 NJ i nisu otkupljeni udjeli ni jednog člana.

Klasifikacija

- A17. Subjekt svrstava 12.000 NJ udjela članova kao finansijsku obavezu. U skladu sa zaključcima opisanim u primjeru br. 4, udjeli članova koji podliježu bezuslovnoj zabrani otkupa nisu finansijske obaveze. Bezuslovna zabrana primjenjuje se na iznos koji je jednak primicima od izdatih udjela prije prethodne tri godine, te je stoga ovaj iznos klasifikovan kao kapital. Međutim, iznos jednak primicima od bilo kojih udjela

izdatih u toku prethodne tri godine ne podliježe безусловnoj zabrani otkupa. Stoga po osnovu primitaka od izdavanja udjela članova u prethodne tri godine nastaju finansijske obaveze sve dok oni ne postanu nerasploživi za otkup udjela članova. Kao posljedica toga, subjekt ima finansijsku obavezu koja je jednaka primicima od udjela koji su izdati tokom prethodne tri godine, umanjenim za eventualne ranije otkupe u tom periodu.

Primjer br. 7

Činjenice

- A18. Subjekt je zadružna banka. Prema nacionalnom zakonu koji uređuje poslovanje zadružnih banaka, najmanje 50% ukupnih »otvorenih obaveza« (izraz definisan u odredbi koja reguliše učešća udjela članova) treba biti u obliku kapitala koji su uplatili članovi. Posljedica ove odredbe je da zadružna banka, ako su sve njene otvorene obaveze u obliku učešća članova, može sve te udjele i otkupiti. Dana 31. decembra 20X1. godine, ukupne otvorene obaveze subjekta iznose 200.000 NJ, od čega se 125.000 NJ odnosi na učešća članova. Prema uslovima, imalac ta učešća može otkupiti po viđenju i u statutu subjekta nema nikakvih ograničenja u otkupu.

Klasifikacija

- A19. U ovome primjeri su udjeli članova svrstani kao finansijske obaveze. Zabrana otkupa slična je ograničenjima koja su opisana u tački 19. i tački UP25 MRS-a 32. Riječ je o ograničenju u vidu uslovnog ograničenja sposobnosti subjekta da plati dospjeli iznos po finansijskoj obavezi, tj. ograničenja sprečavaju plaćanje obaveze samo ako su ispunjeni određeni uslovi. Konkretno, od subjekta se može zatražiti da otkupi cijeli iznos udjela članova (125.000 NJ) ako je podmirio sve svoje druge obaveze (75.000 NJ). Slijedom toga, zabrana otkupa ne sprečava subjekt da stvori finansijsku obavezu kako bi otkupilo više od tačno određenog broja udjela članova ili iznosa uplaćenog kapitala. Ona subjektu omogućuje tek da odgodi otkup do ispunjenja uslova, tj. otplate drugih obaveza. Udjeli članova u ovom primjeru ne podliježu безусловnoj zabrani otkupa, te su stoga svrstani u finansijske obaveze.